

ƏLƏKBƏR QASIMOV*

BƏSTƏKAR VASİF ADIGÖZƏLOVUN SƏHNƏ ƏSƏRLƏRİ

Məqalədə Azərbaycanın görkəmli bəstəkarı V.Adigözəlovun teatr sahəsindəki fəaliyyətindən bəhs edilir. Onun operaları və musiqili komediyaları barədə ayrıfı söhbət açılır. Burada bəstəkarın respublika teatrları ilə əlaqələri, tamaşaya qoyulmuş əsərləri təhlil olunur, həmçinin musiqi bəstələdiyi tamaşalar da yada salınır.

Eyni zamanda bəstəkarın Naxçıvan Dövlət Musiqili Dram Teatrında səhnəyə qoyulan "Boşanaq, evlənərik" musiqili komediyası, onun yaradıcı heyəti barədə də məlumat verilir.

Açar sözlər: bəstəkar, musiqi, teatr, tamaşa, komediya, rejissor, aktyor.

İrihəcmli əsərlərin, gözəl mahnıların müəllifi. görkəmli bəstəkar, xalq artisti, professor Vasif Adigözəlovun teatrla ilk yaradıcılıq əlaqəsi 1958-ci ildə, Azərbaycan Dövlət Musiqili Komediya Teatrı ilə başlamışdır. Burada məhz həmin ildə onun həmkarı Ramiz Mustafayevlə birgə yaradıcılıq məhsulu olan "Xəsis" musiqili komediyası tamaşaya qoyulmuşdur. M.F.Axundovun məşhur "Hacı Qara" komediyası əsasında ərsəyə gələn bu tamaşa Vasif Adigözəlovun musiqili komediya janrında ilk təcrübəsi idi.

Premyerası 1958-ci il iyul ayının 11-də olan "Xəsis" musiqili komediyasının quruluşçu rejissoru Azərbaycan SSR Əməkdar artisti, sonralar isə respublikanın Dövlət mükafatı laureatı Əliheydər Ələkbərov olmuşdur. Hacı Qara rolunda Lütfəli Abdullayev iştirak etmişdir. Görkəmli sənətkarın uğurlu ifasında sonra Hacı Qaranı Bəşir Səfəroğlu (sonralar Azərbaycan SSR Xalq artisti) və Əlihiüseyn Qafarlı da özlərinəməxsus tərzdə, müvəffəqiyyətlə ifa etmişlər. Uzun müddət Heydər bəy rolunu Kamal Kərimov, naçalnik rolunu isə İmamverdi Bağırov (sonralar Azərbaycan SSR Əməkdar artisti) oynamışdır.

Bir müddət sonra V.Adigözəlovun ilk müstəqil və irihəcmli əsəri – "Ölümlər" operası yarandı. Cəlil Məmmədquluzadənin eyniadlı tragikomediyası əsasında yazılmış bu operanın libretto müəllifləri Firudin Mehdiyev (sonralar Azərbaycan respublikasının Xalq artisti) və Cahid Hilaloğlu, şeirlərin müəllifləri Aslan Aslanov (sonralar akademik) olmuşdur. Azərbaycan Dövlət Akademik Opera və Balet Teatrının səhnəsində tamaşaya qoyulan bu operanın quruluşçu rejissoru Azərbaycan SSR Xalq artisti Şəmsi Bədəlbəyli, musiqi rəhbəri və dirijoru isə SSRİ Xalq artisti Niyazi (sonralar Sosialist Əməyi Qəhrəmanı) idi. Kefli İskəndər rolunu ifa edən o zamanlar teatrın gənc solisti, sonralar SSRİ xalq artisti Lütfiyə İmanov böyük uğur və rəğbət qazanmışdı. "Ölümlər" operasının premyerası 1963-cü il noyabrın 11-də olmuşdur. 60-cı illərin sonunda Azərbaycan Dövlət Musiqili Komediya Teatrında hazırlanan bəstəkarın "Keçmişin məişət səhnələri" adlı komediyasında M.Ə.Sabirin obrazı canlandırılmışdı. Bu rol İmamverdi Bağırov ifa edirdi. Tamaşanın quruluşçu rejissoru həmin dövrdə teatrın baş rejissoru işləyən Əliheydər Ələkbərov olmuşdur.

1971-ci ildə Vasif Adigözəlovun adı yenidən Dövlət Musiqili Komediya Teatrının afişasında görünür. Bu dəfə teatr bəstəkarın "Nənəmin səhlik quşu" adlı musiqili komediyasının mürciəti olmuşdu. Libretto müəllifi Azərbaycan SSR Əməkdar incəsənət xadimi Əliəğa Kürçaylı (ölümündən sonra respublikanın Dövlət mükafatı laureatı) olan bu səhnə əsərinin də quruluşçu rejissoru Şəmsi Bədəlbəyli idi. 250 dəfədən çox göstərilən bu tamaşada uzun müddət baş rolları respublikanın xalq artistləri Nəsibə Zeynalova, Səyavuş Aslan, Mobil Əhmədov və aktrisa Lütfiyə Səfərova uğurla ifa etmişlər.

Cəmi beş il sonra, 1976-cı ildə yenə də Vasif Adigözəlov və Əliəğa Kürçaylı birliyi musiqili komediya teatrının səhnəsində yeni bir əsərin görünməsinə səbəb oldu. Bu, "Boşanaq, evlənərik" adlı musiqili komediya idi. Lakin çox da uzunömürlü olmayan bu tamaşa musiqili komediya teatrının repertuarından bir neçə il sonra çıxarıldı.

"Boşanaq, evlənərik" musiqili komediyası 1982-ci ildə Naxçıvan Dövlət Musiqili Dram Teatrının səhnəsində hazırlandı. Azərbaycan SSR Əməkdar incəsənət xadimi Baxşı Qələndərlinin quruluş verdiyi bu tamaşada əsas rolları sonralar respublikanın xalq atıstları olmuş Sofya Hüseynova və Roza Cəfərxanova (Zeynəb), Yasəmən Əlimanov (Rəna), Rövşən Hüseyinov (Çingiz), Həsən Ağasoy (İkram), Məmməd Quliyev (Əmirzən), Əkbər Qardaşbəyov (Ağacan), Şirzad Abutalıbov (Laborant oğlan), Naxçıvan MSSR Əməkdar artisti Yusif Haqverdiyev (Molla Musa), Nəzakət Xudiyeva (sonralar respublikanın Əməkdar artisti, Nərgiz), Minayə Məhərrəmovna (Laborant qız) ifa edirdilər.

Premyerası noyabr ayının 3-də gerçəkləşən tamaşanın quruluşçu rəssamı Yuran Məmmədov, dirijoru Yusif Əsgərov, rejissor assistenti Həsən Ağasoy olmuşdur (2).

1984-cü illərdə Dövlət Musiqili Komediya Teatrında bəstəkarın daha bir əsəri səhnəyə qoyulur. Bu, Firudin Aşurovun rejissorluğu ilə hazırlanan "Lənət şeytana" tamaşası idi.

2005-ci ildə isə musiqili komediya teatrında V.Adigözəlovun xalq yazıçısı Anarın eyniadlı librettosu əsasında yazdığı "Aldın payını, çağır dayını" əsəri tamaşaya qoyulur. Faiq Zöhrabovun quruluşunda hazırlanan bu maraqlı tamaşanın premyerası 2005-ci il iyulun 15-də olmuşdur.

V.Adigözəlov respublika teatrlarının da səhnəsində, o cümlədən Azərbaycan Dövlət Akademik Milli Dram Teatrında, Dövlət Gənc Tamaşaçıları Teatrında, Sumqayıt Dövlət Musiqili Dram Teatrında hazırlanan bir sıra tamaşalara musiqilər bəstələmişdir. Belə tamaşalardan özəmənkı ədəbi və teatr tənqidi tərəfindən yüksək qiymətləndirilən xalq yazıçısı, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı Mirzə İbrahimovun "Bəşərin komediyası, yaxud Don Juan" pyesi əsasında Dövlət Akademik Dram Teatrında hazırlanmış eyniadlı tamaşanı misal göstərmək olar. 1977-ci ildə tamaşaya qoyulan bu səhnə əsərində gənc aktyor Rafael Dadaşov (indi Azərbaycan Respublikasının xalq artisti) baş rolda, həm də ilk dəfə olaraq səhnəyə çıxmışdır.

2003-cü ildə bəstəkar özünün ikinci irihəcmli səhnə əsərini – "Natəvan" operasını Dövlət Akademik Opera və Balet Teatrına təqdim edir. "Natəvan" operası milli musiqimiz tarixində XXI əsrin ilk Azərbaycan operası da adlanır.

Böyük şair və ictimai xadim Xurşidbanu Natəvanın 170 illiyinə həsr olunmuş operanın libretto müəllifi Nazim İbrahimov, şeirlərin müəllifi Ruzgar Əfəndiyevədir. Burada eləcə də Xurşidbanu Natəvanın, Qasım bəy Zakirin, həmçinin "Məcəlis-i-üns"ün digər tanınmış fəallarının da şeirlərindən istifadə edilmişdir.

Üç pərdə, proloq və epiloqdan ibarət olan operada Natəvandan əlavə bir sıra digər tarixi şəxsiyyətlərin – Qasım bəy Zakirin, Aleksandr Dümanın, Xasay bəyin obrazlarını da görmək mümkündür. Hadisələrin Qarabağda, Şuşada cərəyan etməsi mövzu aktualığı baxımında da çox əhəmiyyət kəsb edir. Birinci pərdənin sonunda səslənən Natəvanın ariyasındakı "Bir qarış da vermərəm torpağımdan" sözləri, Vasif Adigözəlovun neçə illər əvvəl bəstələdiyi "Qərənfil" romansından sonuncu pərdənin finalında çox yerində istifadə etməsi həmin səhnələrin təsir qüvvəsinin artmasına yardım edir.

Baş rolda Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti Xuraman Qasımovanın iştirak etdiyi "Natəvan" operasının ilk tamaşası 2003-cü il dekabr ayının 7-də olmuş, böyük müvəffəqiyyətlə keçərək bəstəkarə və bütün yaradıcı heyətə süröklü alqış və rəğbət qazandırmışdır.

Beləliklə, bir daha əmin oluruq ki, xalq artisti, görkəmli bəstəkar Vasif Adigözəlovun teatrla əməkdaşlığı, xüsusən də onun operaları və musiqili komediyaları sənətkarın hərtərəfli

yaradıcılığında qırmızı bir xətlə keçir.

Sənətsünaslıq doktoru İmrüz Əfəndiyevanın monoqrafiyasından: "Vasif Adıgözəlovün istedad və qabiliyyət imkanları ilə tanışlıq üçün "Ölülər" operasındakı bir nüansa - milli - musiqimizin qədim janrları ilə Avropa musiqi mədəniyyətini necə üzvi şəkildə qovuşdurmasına diqqət etmək də kifayətdir" (1).

Sənətsünaslıq elmləri namizədi Sevinc Tofigıyzi yazır: "Əgər məndən soruşsalar ki, V.Adıgözəlovü bir sözlə necə təqdim edərsən, tarəddüd etmədən "kübarlıq" sözünü işlədərdim. Bəli, o, əsl-nəcəbətli bir nəslin oğlu, böyük şəxsiyyət və istedad sahibi idi. Onun şəxsiyyətində və sənətində Ü.Hacıbəyliyə xas millilik və müdrliklik, müəllimi Q.Qarayevdən qaçılmaz tarixilik və müasirliyin vəhdəti, milli müəyyənlik, alliterasiyalarnın mozaik düzümü, ritm variasiyaları, monumentallıq və konseptuallıq V.Adıgözəlov musiqisinin ən ümüd bədii-estetik məziyyətləridir" (3).

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin "Vasif Adıgözəlovün 80 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" 2015-ci il 11 fevral tarixli Sərəncamında deyilir: "Vasif Adıgözəlov Azərbaycanın zəngin musiqi sənəti salnaməsinə yeni səhifələr yazmış şəxsiyyətlərdəndir. Bəstəkarın xalq mahnıları və muğam ənənələri zəminində dünya musiqisinin mühüm nailiyyətlərindən bəhrələnməklə ayrı-ayrı janrlarda meydana gətirdiyi çoxsaylı əsərlər Azərbaycan xalqının mədəni sərvətlər xəzinəsində özünəməxsus layiqli yer tutur".

Vasif Adıgözəlovün 80 illik yubileyinin Naxçıvan Muxtar Respublikasında keçirilməsilə əlaqədar Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin 2015-ci il 18 fevral tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş Tədbirlər Planında "Azərbaycan bəstəkarlığının inkişafında Vasif Adıgözəlovün rolu" mövzusunda konfransın keçirilməsi, görkəmli sənətkarın bəstəkar, pedaqoq və fəal ictimai xadim kimi hərtərəfli fəaliyyətinə həsr olunmuş tədbirlərin təşkili, tematik verilişlərin və qəzet materiallarının hazırlanması, musiqi məktəblərində bir dərs saatının Vasif Adıgözəlovün yaradıcılığına həsr olunması nəzərdə tutulmuşdu (4).

Bəstəkarın 80 illik yubileyi 2015-ci il sentyabr ayının 22-də Naxçıvan Dövlət Musiqili Dram Teatrının binasında təntənəli mərasim və zəngin konsert proqramı ilə qeyd olunmuşdur. Vasif Adıgözəlov 1973-cü ildə "Əməkdar incəsənət xadimi", 1989-cu ildə "Xalq artisti" fəxri adlarına layiq görülmüş. 1980-ci ildən professor kimi gənc musiqiçilərin yetişməsində böyük rolu olan bəstəkar 1990-cı ildə Dövlət mükafatı laureatı olub. O, 1995-ci ildə "Şöhrət", 2006-cı ildə "İstiqlal" ordenləri ilə təltif edilib. Görkəmli sənətkar 2006-cı il sentyabr ayının 9-da, Bakıda vəfat edib və "İ Fəxri xiyaban"da dəfn olunub.

ƏDƏBİYYAT

1. Əfəndiyeva İ. Vasif Adıgözəlov, Bakı: Şur, 1999, 325 səh.
2. Rəhimli İ., Vəzirov C. Naxçıvan Teatrı, Bakı: Aspoliqraf, 2008, 352 səh.
3. "Mədəniyyət" qəzeti, 29 iyul 2017-ci il.
4. "Şərq qapısı" qəzeti, 05 avqust 2015-ci il.

*AMEA Naxçıvan Bölməsi
sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru
elekber.q@mail.ru

Ələkbər Qasımov

COMPOSER VASIF ADIGOZALOV'S STAGE WORKS

The article deals with the activities of prominent Azerbaijani composer V. Adigozalov in the theater industry. Detailed talk about his operas and musical comedies. Here, the artist analyzes his relations with the republican theaters, plays and plays, as well as his musical compositions.

At the same time, the composer is also informed about the musical comedy "Divorce, Marriage", and his creative team, which is being staged at Nakhchivan State Musical Drama Theater.

Key words: *composer, music, theater, spectacle, comedy, director, actor.*

Алекбер Гасымов

СЦЕНИЧЕСКИЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ КОМПОЗИТОРА ВАСИФА АДЫГЕЗАЛОВА

В статье рассказывается о деятельности выдающегося композитора Азербайджана В. Адыгезалова в области театра. Здесь анализируются связи мастера с театрами республики, постановки его произведений, а также вспоминается спектакли, которым он компоновал музыку.

В то же время дается информация о музыкальной комедии композитора «Давай разведемся, потом поженимся», которая была поставлена на сцене Нахчыванского Государственного музыкально-драматического театра, о его творческом составе.

Ключевые слова: *композитор, музыка, театр, спектакль, комедия, режиссер, актер.*

(AMEA-nın müxbir üzvü Cəfər Qiyasi tərəfindən təqdim olunmuşdur)

*Daxilolma: İlk variant 01.04.2019
Son variant 24.06.2019*